

Quo vadis, Ukraine? Is there a chance for success?

Quo vadis, Ukraino? Czy istnieje szansa na sukces?

Ivan Mikloš

mBank – CASE Seminar Proceedings No. 139/2015
Zeszyty mBank – CASE nr 139/2015

mBank–CASE Seminar Proceedings are a continuation of BRE–CASE Seminar Proceedings, which were first published as PBR–CASE Seminar Proceedings

Zeszyty mBank–CASE są kontynuacją serii wydawniczej Zeszyty PBR–CASE i następującej po niej serii BRE Bank–CASE

CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych – Fundacja Naukowa
al. Jana Pawła II 61/212, 01–031 Warszawa

mBank SA
ul. Senatorska 18, 00–950 Warszawa

Copyright: CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych – Fundacja Naukowa i mBank SA

Scientific editor/Redakcja naukowa
Ewa Balcerowicz

Series Coordinator/Sekretarz Zeszytów
Katarzyna Sidło

Translation/Tłumaczenie
LIDEX Centrum Tłumaczeń i Obsługi Konferencji

DTP
Marcin Dominik Jabłoński

Keywords: Ukraine, transitional economies, privatization, energy reform

EAN: 9788371786334

JEL codes: P2, P21, P28, L33

Publisher/Wydawca
CASE – Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych – Fundacja Naukowa, al. Jana Pawła II 61/212,
01–031 Warszawa

Donor/Nakładca
Fundacja mBanku, ul. Senatorska 18, 00–950 Warszawa

The publication is an extended and authorized version of presentation delivered during 139th mBank–CASE Seminar, which was held on September 24, 2015.

Publikacja jest rozszerzonym i autoryzowanym zapisem prezentacji wygłoszonej podczas 139. Seminarium mBank–CASE, które odbyło się dnia 24 września 2015 roku.

Ivan Mikloš

Ivan Mikloš, former Deputy Prime Minister and Minister of Finance of the Slovak Republic (2002–2006, 2010–2012), Deputy Prime Minister of Economy (1998–2002), and Minister of Privatization (1991–1992). Co-founder and leader (1992–1998, 2014-present) of a think-tank MESA 10. Between 2006 and 2010, and from 2012 until now, he has been a Member of Parliament. In 2014 he became a member of the International Advisory Board of National Reform Council of Ukraine and VoxUkraine. From February 2015 he has been serving as a Chief Advisor to the Minister of Finance of Ukraine and as an Advisor to the Minister of Economic Development and Trade of Ukraine.

Ivan Mikloš was one of the leading figures of the economic transformation in Slovakia. He significantly contributed to the entry of the Slovak Republic into the OECD and started an extensive and effective tax reform. He led the government agenda on economic restructuring and fiscal consolidation. During the second Dzurinda's government (2002–2006), he was supporting the introduction of severe austerity measures and a comprehensive program of structural reforms (tax, social sector, pension, healthcare, public finance, labour market). Thanks to these reforms Slovakia was able to join Eurozone in 2009. In 2004 he was named the best Minister of Finance of the Year by Euromoney and the top business reformer by the World Bank's Doing Business report. Ivan Mikloš is the author of the *Book of Reforms* (2005), *Rewriting the Rule* (2001) and dozens of studies and articles in the expert and popular press.

Ivan Mikloš, były Wicepremier oraz Minister Finansów Słowacji (2002–2006, 2010–2012), Wiceminister Gospodarki (1998–2002), Minister ds. Prywatyzacji (1991–1992). Jest jednym ze współzałożycieli think-tanku MESA 10, którego pracami kierował w latach 1992–1998. W latach 2006–2010 zasiadał w parlamencie Słowacji (od 2012 r. ponownie jest jego członkiem). W 2014 r. został ponownie powołany na stanowisko Prezesa MESA 10. Jest także członkiem Międzynarodowej Rady Doradczej ds. Reform oraz VoxUkraine. Od lutego 2015 r. piastuje funkcję głównego doradcy Ministra Finansów Ukrainy oraz doradcy Ministra Rozwoju Gospodarczego i Handlu Ukrainy.

Ivan Mikloš jest jedną z głównych postaci transformacji gospodarczej Słowacji. Był również zaangażowany w proces przystąpienia Słowacji do OECD. Inicjator reformy podatkowej w tym kraju. Przewodniczył pracom rządu nad opracowaniem agendy w zakresie reform gospodarczych i konsolidacji fiskalnej. Wspierał prowadzoną przez drugi rząd Dzurindy (2002–2006) politykę intensywnych oszczędności oraz implementację kompleksowego programu reform strukturalnych (w sektorze podatkowym, świadczeń społecznych, emerytalnym, opieki zdrowotnej, finansów publicznych oraz na rynku pracy), dzięki którym Słowacja przystąpiła w 2009 r. do strefy euro. W 2014 r. otrzymał nagrodę Euromoney dla najlepszego ministra finansów roku oraz tytuł najlepszego reformatora gospodarczego, który przyznawany jest przez Doing Business Report opracowywany przez Bank Światowy. Jest autorem dziesiątek analiz oraz artykułów, a także książek: „The Book of Reforms” (2005), „Rewriting the Rule” (2001).

Quo vadis, Ukraine? Is there a chance for success?

Quo vadis, Ukraino? Czy istnieje szansa na sukces?

Introduction¹

If I were to say just one thing about Ukraine, I think I would have to stress it is the most underperforming country of all the countries I know. Ukraine has had, and indeed still does have, a lot of potential. In the beginning of 1990s, in 1992 to be precise, Deutsche Bank prepared an analysis of the chances for the former Soviet Union states to be reformed and developed successfully, and according to this analysis, Ukraine had the best chance among them all to be successful. We know that in reality the opposite happened, and Ukraine is in a very difficult situation now.

The main reason for this situation is that when at the beginning of 1990s communist countries collapsed, the old system in Ukraine was not replaced by a new one, one of functioning market economy. It was eroded, but not exactly replaced the way it happened for example in Poland, Czechoslovakia, Hungary, and the Baltic states. The country was captured by oligarchs, and a very strange, dysfunctional, and corrupted system was created instead.

Ukraine as compared to other countries

Gross Domestic Product (GDP)

A very nice comparison illustrating this situation is the comparison of 3 countries: Ukraine, Belarus and Poland. The reason for this comparison is that these countries had the same GDP per capita at the beginning of 1990s. In 2013, after 23 years — that is prior to the annexation of Crimea and military aggression in Eastern Ukraine — Polish GDP per capita was 3 times higher — and even Belarusian was 2 times higher — than that of Ukraine. As it can be seen, then, even in the central planned system of the Belarussian economy, which was changed a bit after the collapse of the USSR, but in reality is still centrally administrated and semi-authoritarian, the economic results are significantly better than in Ukraine, where the old system was eroded but not replaced by a new one.

¹All intertitles come from the editor.

Wprowadzenie¹

Gdybym miał powiedzieć tylko jedną rzecz o Ukrainie, musiałbym podkreślić, że jest to kraj osiągnący najgorsze wyniki gospodarcze spośród wszystkich znanych mi krajów. Ukraina miała i nadal ma ogromny potencjał. Na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, a dokładnie w roku 1992, Deutsche Bank przygotował analizę szans byłych państw Związku Radzieckiego na przeprowadzenie reform i pomyślny rozwój. Według tej analizy największe szanse na sukces wśród nich wszystkich miała właśnie Ukraina. Jak wiemy, w rzeczywistości stało się inaczej, i Ukraina znajduje się teraz w bardzo trudnej sytuacji.

Głównym jej powodem jest fakt, że gdy na początku lat dziewięćdziesiątych upadał komunizm, stary system na Ukrainie nie został zastąpiony przez nowy system gospodarki rynkowej. Został on osłabiony, ale nie zastąpiony przez nowy system, jak miało to miejsce na przykład w Polsce, Czechosłowacji, na Węgrzech czy w państwach bałtyckich. Kraj został przejęty przez oligarchów i zaplanował w nim bardzo dziwny, dysfunkcyjny i skorumpowany system.

Ukraina na tle innych krajów

Produkt Krajowy Brutto (PKB)

Bardzo dobrze ilustruje tę sytuację porównanie trzech krajów: Ukrainy, Białorusi i Polski. Porównanie to wynika z faktu, że kraje te miały ten sam PKB na mieszkańca na początku lat dziewięćdziesiątych. W 2013 roku, po 23 latach, i przed aneksją Krymu i agresją militarną we wschodniej Ukrainie, wskaźnik PKB per capita w Polsce był trzy razy wyższy — a nawet na Białorusi dwa razy wyższy — niż na Ukrainie. Jak zatem widać, nawet w centralnie planowanym systemie gospodarki białoruskiej, która została w pewnym stopniu zmodyfikowana po upadku ZSRR, lecz w rzeczywistości jest nadal zarządzana w centralny i na wpół autorytarny sposób, wyniki gospodarcze są znacznie lepsze niż w Ukrainie, gdzie stary system uległ osłabieniu, ale nie został zastąpiony przez nowy.

¹Wszystkie śródtytuły pochodzą od redakcji Zeszytu.

If you compare, for instance, Ukraine, Poland, and Turkey — because Turkey also had approximately the same GDP at the beginning of 1990s — and if you compare it in the fixed prices, from that time Poland and Turkey doubled their GDPs in fixed price terms, while the Ukrainian one declined by 20% by 2013. This is a really big difference.

Life expectancy

Perhaps the most complex criteria for a comparison is life expectancy. If you look at the life expectancy between 1990 and 2013 all over the world, you can see that there are only 5 countries in which life expectancy had decreased, and all of them are located in Africa. Then there are 2 countries with no change in life expectancy — they are Russia and North Korea — and then only 2 countries in which the life expectancy increased only by 1 year: Belarus and Ukraine. All the other former Soviet Union countries saw life expectancy increase by at least 2 years: Estonia — by 7 years, Azerbaijan — by 9 years, and Poland, for instance, by 6 years.

Number of inhabitants

The falling number of inhabitants of Ukraine was also very significant. In 1990, it had 51 million inhabitants, in 2013 — only 46 million, and in 2014 — 45 million. This means a decrease by 10% during 23 years in the time of peace, which is a very bad development. One paradox, which is also showing how potential of Ukraine and Ukrainian people is not used, is a correlation between life expectancy and education. Ukraine is in the 122nd place in the world in terms of life expectancy, but at the same time in the 22nd place in terms of the share of tertiary education. 80% of young Ukrainians between 25 and 34 were enrolled in tertiary education.

Income inequalities

There is also a very high income inequality in Ukraine. The figures may be considered shocking: in USA the wealth of ten richest people in the country amounts to 2.5% of the country's GDP, in Poland — 3%, in Russia — 8.3%. In Ukraine, on the other hand, it is 19.2%. Property of just ten people in Ukraine is worth almost 20% of its GDP. What is more, the average salary is now about 170€, and the number of people who do not have enough money for food increased twofold in the course of last year, amounting to about 20% of the population. How did it happen?

Gdy porównamy na przykład Ukrainę, Polskę i Turcję — gdyż Turcja miała również w przybliżeniu taki sam PKB per capita na początku lat 1990. — i gdy porównamy je w cenach stałych, zobaczymy, że Polska i Turcja podwoiły swoje wskaźniki PKB w cenach stałych, a ukraiński PKB obniżył się do roku 2013 o 20%. Jest to ogromna różnica.

Średnia długość życia

Prawdopodobnie najbardziej złożonym kryterium porównawczym jest średnia długość życia. Gdy przyjrzymy się długości życia w latach 1990 i 2013 na całym świecie, możemy zobaczyć, że jest tylko 5 krajów, w których średnia długość życia obniżyła się, i wszystkie z nich znajdują się w Afryce. Następnie mamy dwa kraje, w których średnia długość życia nie uległa zmianie — są to Rosja i Korea Północna — i tylko dwa kraje, w których średnia długość życia wzrosła zaledwie o rok: Białoruś i Ukraina. Wszystkie pozostałe kraje byłego ZSRR odnotowały wzrost średniej długości życia o co najmniej dwa lata, Estonia — o 7 lat, Azerbejdżan — o 9 lat, a na przykład Polska o 6 lat.

Liczba mieszkańców

Bardzo istotny był również spadek liczby mieszkańców Ukrainy. W 1990 roku miała ona 51 mln mieszkańców, w 2013 roku — zaledwie 46 mln, a w 2014 roku — 45 mln. Oznacza to spadek o 10% w ciągu 23 lat, w czasach pokoju, co stanowi bardzo niekorzystne zjawisko. Jednym z paradoksów, który również ilustruje fakt, że potencjał Ukrainy i narodu ukraińskiego nie jest wykorzystywany, jest korelacja pomiędzy średnią długością życia i edukacją. Ukraina zajmuje 122. miejsce na świecie pod względem średniej długości życia, i zarazem 22. miejsce pod względem udziału osób z wyższym wykształceniem w populacji dorosłych ludzi. 80% młodych Ukraińców i Ukrainek w wieku od 25 do 34 lat studiowało na wyższych uczelniach.

Różnice w poziomie dochodów

Na Ukrainie występują również bardzo rażące różnice w poziomie dochodów. Dane liczbowe mogą zostać uznane za szokujące: w USA majątek dziesięciu najbogatszych osób stanowi 2,5% PKB kraju, w Polsce — 3%, w Rosji — 8,3%, w Ukrainie jest to natomiast 19,2%. Majątek zaledwie dziesięciu ludzi na Ukrainie wynosi prawie tyle co 20% PKB tego kraju. Co więcej, średnia płaca wynosi tam obecnie około 170 €, a liczba

The major source of problems today is the lack of reforms in the past

I said that the most important reason was the absence of reforms; the absence of institutional, structural, and macroeconomic stabilization reforms. Ukraine voted for independence in December 1991, and in the first years that followed reforms were not the priority. At that time president Leonid Kravchuk openly said that this was the time to build a new state and institutions, and not to conduct reforms, and the result was chaos and hyperinflation. In 1993, inflation was 10 000%, for instance. The big problem was also that the country was run by the old nomenclature: the old communist regime representatives and state owned enterprise directors, who had a strong position during that time and fought against any reforms. Another reason was that politicians were afraid of the political cost of reforms, austerity measures and dissatisfaction of people, and so they openly declared that they want to avoid them.

During the following ten years, the country was led by Leonid Kuchma. There were some attempts at reforms at the beginning, but they were stopped because of the pressure, especially from the influential state-owned enterprise directors and communist directors, who asked for incentives for development and fought against austerity. One political possibility was the Orange Revolution, which we all know was a missed opportunity. Then most recently, from 2010 to 2013, it was Yanukovich regime, which was even more corrupt than the previous one.

The issue of oligarchization

One of the biggest problems for the Ukrainian economy was the so called oligarchization. I have already indicated the share of wealth of the ten richest people in Ukraine, but it is not only the top ten richest that are the problem. If we look at the list of the 50 richest people in USA for example, their wealth amounts to 4.5% of the country's GDP. In Russia it is 16.6%. In Ukraine — 46%. This means that just 50 richest Ukrainians are worth almost 50% of the country's GDP.

Energy sector

The oligarchy system was fully implemented and stabilized between 1996 and 2004. The main source of the oligarchs' fortune was the energy sector, and the main reason for this was the regulation of energy

ludzi, którzy nie mają wystarczających środków na zakup żywności wzrosła dwukrotnie w ciągu ostatniego roku, i doszła do ok. 20% całej populacji. Jak to się stało?

Główna przyczyna problemów dziś to brak reform w przeszłości

Powiedziałem, że najważniejszym powodem był brak reform; brak reform instytucjonalnych, strukturalnych oraz stabilizacji makroekonomicznej. Ukraina głosowała za niepodległością w grudniu 1991 roku i w pierwszych latach po tej dacie reformy nie były najważniejszym priorytetem. W tym czasie prezydent Leonid Krawczuk otwarcie powiedział, że jest to czas budowania nowego państwa i jego instytucji, a nie przeprowadzania reform, co w efekcie doprowadziło do chaosu i hiperinflacji. Na przykład w roku 1993 inflacja wynosiła 10 000%. Poważnym problemem było również to, że krajem rządziła stara nomenklatura: przedstawiciele starego reżimu komunistycznego i dyrektorzy państwowych przedsiębiorstw, którzy mieli w tym czasie mocną pozycję i opowiadali się przeciwko jakimkolwiek reformom. Innym powodem było to, że politycy obawiali się kosztów politycznych reform, działań oszczędnościowych i niezadowolenia społeczeństwa, a zatem otwarcie deklarowali, że chcą ich uniknąć.

Prze kolejnych dziesięć lat krajem rządził Leonid Kuczma. W początkowym okresie podjęto kilka prób reform, lecz zostały one wstrzymane z powodu presji, zwłaszcza ze strony wpływowych dyrektorów państwowych przedsiębiorstw i działaczy komunistycznych, którzy domagali się zachęt dla rozwoju i opowiadali się przeciwko oszczędnościom. Jedną z politycznych opcji była pomarańczowa rewolucja, która jak wszyscy wiemy, była straconą szansą. Ostatnim okresem, od roku 2010 do roku 2013, był reżim Janukowycza, który był jeszcze bardziej skorumpowany niż poprzedni.

Problem z oligarchami

Jednym z największych problemów ukraińskiej gospodarki była tzw. oligarchizacja. Powiedziałem już wcześniej, jaki jest udział majątku dziesięciu najbogatszych osób w Ukrainie, ale problem stanowią nie tylko one. Jeżeli przyjrzymy się liście 50 najbogatszych ludzi np. w USA, ich majątek stanowi 4,5% PKB kraju. W Rosji jest to 16,6%. W Ukrainie — 46%. Oznacza to, że majątek 50 najbogatszych Ukraińców wynosi prawie tyle co 50% PKB kraju.

prices. Firstly, prices were regulated for both households and companies. Subsequently, the market for companies was liberalized, but until recently the market for households stayed heavily regulated — for instance, until April this year, the gas price for households was only 12% of the real market price of gas. Of course, this had provided huge opportunities for price arbitrage for almost 25 years. This situation was extremely profitable for those who bought cheap energy thanks to the regulated prices and then sold it at market prices. Billions of dollars were gained in the process.

Privatisation

Another source of the fortune of the oligarchs was privatization. For example, after the Orange Revolution, during Tymoshenko's government, Krivorizhkiy Metallurgichnyy Kombinat was reprivatized. However, it was previously privatized and bought by Akhmetov, a prominent Ukrainian oligarch: he paid 800 million dollars for it, and then KMK was reprivatized, Akhmetov was repaid the 800 million dollars, and an international tender was organized. During this tender, ArcelorMittal bought the company for 4.8 billion dollars — 6 times more than previously mentioned oligarch Akhmetov.

Other sources of fortune of oligarchs were subsidies, trading with state-owned enterprises, and the monopoly powers. The oligarchs gained monopoly powers especially in the energy sector, mining, electricity, chemical industries and agribusiness, and they then misused this monopoly position to avoid potential competition, both domestic and foreign one.

Rent seeking

Simply saying, because we do not have time to go into details, what was prevalent in Ukraine — and in fact still is prevalent — was the very widespread rent-seeking behaviour instead of profit-seeking behaviour, which means absence of normal competition and misuse of political and economic power. To illustrate this, one might quote the following example: the gas price for households, as I have mentioned, was only 12% of the market price. Naftogaz, a company in which the state owns the majority of shares, paid another state-owned extraction company, Ukrgaz Dobycha, even less, only 8% of the market price. In 2012 and 2013, only 2 years into Yanukovich's government, about 40% of the gas that was supposed to be sold to households (and so was purchased at 12% of the actual market price) was re-sold

Sektor energetyczny

System oligarchiczny został w pełni wprowadzony i ustabilizowany w okresie od roku 1996 do roku 2004. Głównym źródłem fortuny oligarchów był sektor energetyczny, a głównym tego powodem była regulacja cen energii. Po pierwsze, ceny były regulowane zarówno dla gospodarstw domowych, jak i dla firm. Następnie rynek energii dla firm został zliberalizowany, ale jeszcze do niedawna rynek gospodarstw domowych wciąż podlegał restrykcyjnym regulacjom — np. do kwietnia tego roku ceny gazu dla gospodarstw domowych stanowiły zaledwie 12% rzeczywistej ceny rynkowej gazu. Stwarzało to oczywiście ogromne możliwości dla arbitrażu cenowego przez prawie 25 lat. Taka sytuacja była wyjątkowo korzystna dla tych, którzy kupowali tanio energię dzięki regulowanym cenom, a następnie sprzedawali ją po cenach rynkowych. Proces ten umożliwił im zgromadzenie miliardowych (w USD) majątków.

Prywatyzacja

Innym źródłem fortuny oligarchów była prywatyzacja. Na przykład po pomarańczowej rewolucji, za rządów Tymoszenko, zreprivatyzowano kombinat metalurgiczny w Krzywym Rogu. Jednak został on wcześniej kupiony przez Achmetowa, prominentnego ukraińskiego oligarchę: zapłacił on 800 milionów dolarów, po czym kombinat został zreprivatyzowany, Achmetow otrzymał z powrotem 800 mln dolarów i zorganizowano międzynarodowy przetarg. W wyniku tego przetargu ArcelorMittal nabył spółkę za 4,8 mld dolarów — 6 razy więcej niż zapłacił wcześniej oligarcha Achmetow.

Inne źródła fortuny oligarchów obejmowały dotacje, handel z przedsiębiorstwami państwowymi i uprawnienia monopolistyczne. Oligarchowie uzyskali prawa wyłączności zwłaszcza w takich sektorach, jak energetyka, górnictwo, przemysł chemiczny, energia elektryczna i agrobiznes, nadużywali też swojej pozycji monopolistycznej w celu uniknięcia potencjalnej konkurencji, zarówno krajowej, jak i zagranicznej.

Dążenie do realizowania renty

Wystarczy powiedzieć, jako że nie mamy czasu, aby omówić to zjawisko bardziej szczegółowo, o tym, co było powszechne — i w zasadzie nadal jest powszechne. Mianowicie w Ukrainie występowało powszechnie — zamiast dążenia do zysku — dążenie do renty (rent seeking), co oznacza brak normalnej konkurencji oraz nadużywanie władzy politycznej i gospodarczej. Dla zilustrowania

to the commercial sector at normal market prices. Only because of that, and for just one company within the span of those two years, the net profit amounted 2.5 billion US dollars.

Another example is that of a well-known oligarch Kolomoisky who controlled the oil producing company Ukrnafta in 2004-2005, despite the fact that Kolomoisky had only 42% of shares, and the state theoretically had 50% plus 1 share. He appointed his nominee there and then the company organized special manipulated auctions at prices at the level of 1/3 of the real price. Kolomoisky's private company bought gas at these special prices and then sold it at normal market prices. This situation continued for 10 years, and again billions and billions of dollars were gained.

The last example is Dmytro Firtash, another very well-known oligarch, now living in Austria. This story was documented by a journalist working for Reuters. This journalist gathered data from Russian, Ukrainian, and Cypriot custom and financial statistics. Firtash gained his fortune by buying gas from Gazprom on very cheap prices and then selling it on normal market prices. Only in 2 years, for which the data was gathered by the aforementioned journalist, i.e. 2012–2013, Firtash paid Russia 230 US dollars in the first year and 267 dollars in the second year per 1000 cubic meters, and then sold it for 430 dollars per 1000 cubic meters. Only in 2 years his net profit was 3.7 billion dollars.

Energy sector

Until last elections Ukrainian parliament did not function as a normal parliament where the deputies are preparing legislation serving the public interest, but where the parliamentarians were paid by the oligarchs to look after their businesses. Today, the situation is fortunately different, but not 100% different — I will speak about this later on. But let me conclude on the topic of the energy regulation, how and why it was such a dangerous thing not only from the point of view of the source of the oligarchs' power, but why this regulation in the energy sector has been destroying the country and its economy.

Firstly, the energy regulations, as it was illustrated, were the source of top global corruption. Secondly, they were one of the reasons for the energy inefficiency of the Ukrainian economy. Other were, of course, the dependency on Russia and obstacles for investing because

tego zjawiska można podać następujący przykład: cena gazu dla gospodarstw domowych, jak wspomniałem wcześniej, wynosiła zaledwie 12% ceny rynkowej. Naftogaz, przedsiębiorstwo z przeważającym udziałem skarbu państwa, płacił innemu państwowemu przedsiębiorstwu wydobywczemu, Ukrgaz Dobycha, nawet mniej, bo zaledwie 8% ceny rynkowej. W latach 2012 i 2013, zaledwie po dwóch latach rządów Janukowycza, około 40% gazu, który miał zostać sprzedany gospodarstwom domowym (i został zakupiony za 12% rzeczywistej ceny rynkowej) zostało odsprzedane sektorowi komercyjnemu po normalnych cenach rynkowych. Tylko z tego powodu i tylko dla jednej firmy w okresie tych dwóch lat zysk netto wyniósł 2,5 mld dolarów.

Innym przykładem jest znany oligarcha Kołomojski, który kontrolował firmę Ukrnafta zajmującą się wydobywaniem ropy naftowej w latach 2004-2005, pomimo że miał tylko 42% udziałów, a skarb państwa teoretycznie posiadał 50% plus 1 udział. Kołomojski wyznaczył swojego pełnomocnika, po czym firma zorganizowała zmanipulowane przetargi po cenach na poziomie 1/3 rzeczywistej ceny. Prywatna firma Kołomojskiego kupowała gaz po tych specjalnych cenach, a następnie sprzedawała go po normalnych cenach rynkowych. Sytuacja ta utrzymywała się przez 10 lat i w tym przypadku zyski również sięgały miliardów dolarów.

Ostatnim przykładem jest Dmytro Firtasz, inny bardzo znany oligarcha, mieszkający obecnie w Austrii. Jego historia została udokumentowana przez dziennikarza pracującego dla agencji Reuters. Dziennikarz ten zgromadził dane korzystając z rosyjskich, ukraińskich i cypryjskich statystyk celnych i finansowych. Firtasz zdobył fortunę kupując gaz od Gazpromu po bardzo niskich cenach, a następnie sprzedając go po normalnych cenach rynkowych. W ciągu zaledwie dwóch lat, dla których zostały zgromadzone przez wspomnianego dziennikarza dane, czyli w latach 2012-2013, Firtasz płacił Rosji 230 dolarów w pierwszym roku i 267 dolarów w drugim roku za 1000 metrów sześciennych gazu, a następnie sprzedawał go po 430 dolarów za 1000 metrów sześciennych. W ciągu niespełna dwóch lat jego zysk netto wyniósł 3,7 mld dolarów.

Sektor energetyczny

Do ostatnich wyborów ukraiński parlament nie działał jak normalny parlament, w którym posłowie przygotowują projekty przepisów służących interesom publicznym, ale jak parlament, w którym posłowie byli opłacani

regulated prices far below costs did not allow for the return on investment. Ukraine is the third richest country (after Russia and Norway) in terms of natural resources like gas, oil, and coal, but it was importing more than 60% of its gas usage in 2013. Last year it was still 46%. At the same time, energy inefficiency — or primary energy supply to GDP — in Ukraine is 2 times higher than in Russia and 10 times higher than OECD average. Only if Ukraine restructures its economy to reach the same energy efficiency level as Russia, which is still not the highest one, will the country be self-sufficient in terms of gas supply. Ukraine has huge potential for extracting much more gas than it does today, but presently there are no incentives to invest in the extraction of the gas and the prices are regulated, so its price is far below the cost of extraction and real market value.

Another problem with the regulation of energy is social injustice. The subsidies are mostly consumed by high-income people who have much higher consumption of gas and electricity in comparison with low-income people. Another problem is that the prices of gas, which are fixed at the level of 12% of the real price, are accessed only by 1/3 of Ukrainian population living in the urban parts of Ukraine. Another 2/3 of population live in the rural parts of the country and have no access to the subsidized gas — they are using gas tubes and paying the full price. Such a situation is not only destroying the business environment and creating corruption, but is also harmful to public finance. The following figures are really showing everything: energy subsidies in Ukraine were 7.6% of GDP in 2012 and 10% of GDP in 2014. At the same time, the 2012-2013 military expenditures were only 1% of GDP. And then, of course, we could see the results when Russian aggression started and Ukraine did not have a real army to protect itself.

Luckily, the situation is changing now. From 1st of April 2015, the prices of gas were raised from 12% to 50% of the market value. However, it is still only 50%, and the plan is to increase them to 75% from 1st of April 2016, and then to 100% from 1st of April 2017. I will not speak more about oligarchs, but one of the problems is simply that because this kind of development of the Ukrainian society and Ukrainian economy is dysfunctional and corrupted, and not only at the highest level. The problem is that corruption is everywhere and is extremely widespread.

przez oligarchów, aby dbali o interesy ich firm. Obecnie sytuacja uległa na szczęście zmianie, ale nie w 100% — omówię ten temat później. Najpierw chciałbym jednak podsumować temat regulacji cen energii, wyjaśnić jak i dlaczego było to takie niebezpieczne nie tylko z punktu widzenia źródła władzy oligarchów, lecz także dlaczego regulacja w sektorze energetycznym działała niszcząco na kraj i jego gospodarkę.

Po pierwsze, regulacja cen energii, jak wskazałem wcześniej, była źródłem największej korupcji na skalę globalną. Po drugie, stanowiła ona jedną z głównych przyczyn nieefektywności energetycznej gospodarki ukraińskiej. Inne przyczyny obejmowały oczywiście zależność od Rosji i utrudnienia dla inwestycji, gdyż regulowane ceny na poziomie znacznie poniżej kosztów nie pozwalały na uzyskanie zwrotu z inwestycji. Ukraina jest trzecim najbogatszym krajem (po Rosji i Norwegii) pod względem zasobów naturalnych, takich jak gaz ziemny, ropa naftowa i węgiel, ale np. w 2013 r. importowała więcej niż 60% swojego zużycia gazu. W ubiegłym roku wskaźnik ten wynosił 46%. Równocześnie nieefektywność energetyczna — tzn. dostawy energii pierwotnej w relacji do PKB — w Ukrainie jest dwa razy wyższa niż w Rosji i dziesięć razy wyższa niż średnia dla krajów OECD. Ukraina będzie samowystarczalna pod względem zaopatrzenia w gaz jedynie pod warunkiem restrukturyzacji swojej gospodarki, tak aby osiągnąć co najmniej ten sam — nie taki znowu z resztą wysoki — poziom efektywności energetycznej jak Rosja. Ukraina ma ogromny potencjał wydobywania znacznie większych ilości gazu, ale obecnie nie stosuje żadnych zachęt inwestycyjnych, a ceny są regulowane, więc cena gazu kształtuje znacznie poniżej kosztów wydobywania i rzeczywistej wartości rynkowej.

Kolejnym problemem związanym z regulacją energii jest niesprawiedliwość społeczna. Dotacje są najczęściej wykorzystywane przez osoby o wysokich dochodach, które mają o wiele wyższe zużycie gazu i energii elektrycznej w porównaniu z osobami o niskich dochodach. Innym problemem jest to, że ceny gazu, które są ustalone na poziomie 12% jego realnej ceny, są dostępne tylko dla 1/3 ludności ukraińskiej zamieszkującej miejskie obszary Ukrainy. Pozostałe 2/3 ludności mieszka w wiejskich obszarach kraju i nie ma dostępu do dotowanego gazu — tam korzystać trzeba z butli gazowych i płacić pełną cenę. Taka sytuacja nie tylko działa destrukcyjnie na środowisko biznesowe i powoduje korupcję, ale jest także szkodliwa dla finansów publicznych. Poniższe dane liczbowe pokazują wszystko: dotacje do cen energii

Problematic reforms

And what is the main problem now? Well, after Maidan, very positive political developments ensued, which is very important, because it was the first time that a real political change in Ukraine happened. For the first time in its history, Ukraine has a president and a parliament with a strong pro-European and pro-reform mandate, and a government, which cannot be compared to any previous one. But lots of problems occur as well. The economic decline is very steep, much steeper than it was expected. Six months ago, the IMF expected that the economic decline in 2014 and 2015 will be about 10% in two years; the latest estimates, however, state that it will be almost twice that. The decline in 2014 amounted to 6.8% and the latest estimates for this year are - 12%, which together adds up to almost 19%.

Moreover, a very large devaluation caused inflation. At the end of April this year (2015), the annual inflation stood at 61%. When it comes to devaluation, one and a half year ago² one euro was worth about 10 Ukrainian hryvnyas, then at the end of February — 40. Now the situation is stabilized and from March until now 1 euro has been worth about 25 hryvnyas. The devaluation and inflation had also slowed their pace; for example in June the inflation in comparison with May was only 0.4%.

Three-way crisis

In 2014 and 2015, Ukraine went through a very typical perfect-storm, three-way crisis: a bank crisis, a macroeconomic crisis, and a balance of payment crisis. However, the Ukrainian government had certain achievements in all these three fields, having managed to bring upon macroeconomic stabilization, fiscal consolidation, banking sector consolidation, and inflation and currency rate stabilization.

One of the main sources of this economic decline was the annexation of Crimea by Russia and the war in the East of Ukraine. Another source is connected with oligarchization, as oligarchs are mostly investing in sectors like natural resource extraction, mining, energy, chemical, and agriculture, that are sectors mostly oriented at exports. At the same time, their behaviour is, as we have said, rent-seeking, and so they are not investing in their companies. When their competitiveness is deteriorating, the whole economy is worsening and

w Ukrainie wynosiły 7,6% PKB w roku 2012 i 10% PKB w roku 2014. Równocześnie wydatki na cele wojskowe w latach 2012-2013 stanowiły zaledwie 1% PKB. Można było zobaczyć tego wyniki, gdy rozpoczęła się agresja rosyjska i Ukraina nie miała prawdziwego wojska, aby się bronić.

Na szczęście sytuacja ulega obecnie zmianom. Od 1 kwietnia 2015 r. podniesiono ceny gazu z 12% do 50% wartości rynkowej. Nadal jest to oczywiście tylko 50%, ale planuje się ich podwyższenie do 75% z dniem 1 kwietnia 2016 roku, a następnie do 100% od 1 kwietnia 2017 r. Nie będę już więcej mówił o oligarchach, ale jednym z problemów jest po prostu to, że ze względu na taki rozwój sytuacji społeczeństwo ukraińskie i ukraińska gospodarka są dysfunkcjonalne i skorumpowane, nie tylko w największym stopniu. Problem polega także na tym, że korupcja występuje wszędzie i jest szeroko rozpowszechniona.

Problematyczne reformy

A jaki jest obecnie najważniejszy problem? Po Majdanie nastąpiły bardzo pozytywne wydarzenia polityczne, co jest bardzo ważne, gdyż były to pierwsze prawdziwe zmiany polityczne w Ukrainie. Ukraina po raz pierwszy w swojej historii ma prezydenta i parlament z silnym proeuropejskim i proreformatorskim mandatem oraz rząd, który jest nieporównywalny z żadnym poprzednim. Pojawia się jednak wciąż wiele problemów. Spadek gospodarczy (czyli spadek PKB — przyp. red.) był znacznie większy niż się spodziewano. Pół roku temu Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) przewidywał, że spadek gospodarczy w latach 2014 -2015 będzie wynosił 10%; jednak z ostatnich szacunków wynika, że będzie on prawie dwa razy większy. Spadek PKB w roku 2014 wynosił 6,8%, a najnowsze szacunki na ten rok wynoszą 12%, co daje łącznie prawie 19%.

Ponadto ogromna dewaluacja spowodowała inflację. Na koniec kwietnia tego roku (2015) roczny wskaźnik inflacji wynosił 61%. Jeśli chodzi o dewaluację, to półtora roku temu² euro było warte około 10 hrywien ukraińskich, a pod koniec lutego — już 40. Teraz sytuacja się ustabilizowała i od marca do dnia dzisiejszego 1 euro było warte około 25 hrywien. Tempo dewaluacji i inflacji również uległo obniżeniu; na przykład w czerwcu inflacja w stosunku do maja wynosiła zaledwie 0,4%.

²Czyli w marcu 2014 roku (przyp. red.)

²That is in March 2015 (editor's note).

a wave of devaluation of the currency comes. Devaluation of the currency is in turn restoring their competitiveness, but at the same time it is decreasing the level and purchasing power of people's salaries.

The result of all this are old, obsolete companies which have not been modernised, with very poor labour force, the competitiveness of which is being restored by devaluation. The best illustration of this situation is the development of hryvnya. Hryvnya is the new national currency, which was invented and introduced in 1996. At that time, 1 US dollar was worth 1.76 Ukrainian hryvnias, and from that time until today there were four big waves of devaluation. Currently, the rate is 21/22 Ukrainian hryvnias per US dollar.

Trade war and its consequences

Another source of the economic decline is not only the war as such — which brought immediate economic consequences as Donbas and Luhansk, which were lost to Russia, were the most important regions for Ukraine from the industrial and economic point of view — but also the trade war with Russia. Between 2012 and 2013, about 24% of Ukrainian exports went to Russia. In 2014, it was only half of what it was before, and this year (2015) it was even less. The major problem is that Ukrainian exports cannot be quickly reoriented to the Western European and other markets, especially because of its low quality and competitiveness. Of course, this situation is very difficult and bad from a short-term perspective, but it is also offering a chance for a quick restructuring and reorientation of the economy in general, and of the exports in particular, to other markets. Exactly the same happened in Poland and in the Baltic states in the 1990s, since the structure of their economies was very similar to that of Ukraine.

State-owned enterprises

Another thing I would like to mention is the state-owned enterprise sector. Ukraine still has a lot of state-owned enterprises (SOEs): 3350 in total to be exact; 60% (i.e. 1833) of which are still in operation, whilst all others are not, and yet they still exist. The top 100 SOEs account for 90% of all the SOEs assets. Now, it is a huge source of corruption, as in every post-communist country. Moreover, these companies are creating huge fiscal risks: 740 out of 1833 were making losses last year, and these losses amounted to 1% of GDP. Last year, in 2014, only the 30 biggest SOEs produced losses of 4.5 billion

Potrójny kryzys

W latach 2014 - 2015 Ukraina przeszła typową burzę i kryzys w trzech obszarach: kryzys bankowy, kryzys makroekonomiczny i kryzys bilansu płatniczego. Jednak rząd ukraiński odnotował pewne osiągnięcia w tych wszystkich trzech obszarach, gdyż udało mu się doprowadzić do stabilizacji makroekonomicznej, konsolidacji fiskalnej, konsolidacji sektora bankowego oraz stabilizacji inflacji i kursu waluty.

Jednym z głównych źródeł spadku gospodarczego była aneksja Krymu przez Rosję i wojna na wschodzie Ukrainy. Inne źródło związane jest z oligarchizacją, gdyż oligarchowie inwestują głównie w takich sektorach, jak wydobycie surowców naturalnych, górnictwo, energetyka, przemysł chemiczny i rolnictwo, które są sektorami zorientowanymi w największym stopniu na eksport. Równocześnie, jak powiedziałem, dążą oni do uzyskania renty i w związku z tym nie inwestują w swoje firmy. Gdy ich konkurencyjność ulega obniżeniu, pogarsza się sytuacja całej gospodarki i nadchodzi fala dewaluacji waluty. Dewaluacja waluty powoduje z kolei ponowne zwiększenie ich konkurencyjności, ale zarazem zmniejszenie poziomu płac i siły nabywczej konsumentów.

W wyniku tego wszystkiego istnieją stare, przestarzałe, niezmmodernizowane przedsiębiorstwa, z bardzo słabą siłą roboczą, których konkurencyjność jest przywracana przez dewaluację. Sytuację tę ilustruje najlepiej kształtowanie się kursu hrywny. Hrywna jest nową walutą krajową, która została stworzona i wprowadzona w roku 1996. Wówczas dolar amerykański był wart 1,76 hrywien ukraińskich i od tego momentu do dnia dzisiejszego miały miejsce cztery duże fale dewaluacji. Obecnie kurs wynosi 21/22 ukraińskich hrywien za dolara.

Wojna handlowa i jej skutki

Innym źródłem spadku gospodarczego jest nie tylko bezpośrednia wojna — która spowodowała natychmiastowe skutki ekonomiczne, gdyż Donbas i Ługańsk, które zajęła Rosja były najważniejszymi regionami na Ukrainie z przemysłowego i ekonomicznego punktu widzenia — lecz także wojna handlowa z Rosją. W okresie od roku 2012 do roku 2013 ok. 24% ukraińskiego eksportu stanowił eksport do Rosji. W roku 2014 była to już tylko połowa tego udziału w eksporcie, a w tym roku (2015) jest jeszcze mniej. Główny problem polega na tym, że ukraińskiego eksportu nie można szybko przekierować na rynki Europy Zachodniej i inne

US dollars and received from the state budget subsidies worth 589 million US dollars, which means they cost the public finance more than 5 billion US dollars in total.

A change is going to come - reforms and threats to their implementation

This is a very brief summary of the situation, and now I will speak about the outcome and the current situation of the reform process. As I have said, the greatest achievement — which has not happen before — was the political change. This is very clear and there is a consensus on it. This change is the direct outcome of Maidan, presidential elections in May 2014, and parliamentary elections in October 2014. Now, in the new parliament, 55% of MPs are new to politics and 45% had been MPs before (and we can safely say that almost 100% of the MPs in the old parliament, all the MPs serving for the last 23 years were corrupted and dependent on the oligarchs and their interests). In the current parliament a coalition of five parties used to exist; now there are only four, because radical the party of Mr Ilyashko left the coalition.

The biggest problem is that although the coalition has a significant majority (even after Mr Ilyashko left, they have 285 seats in the parliament, which is way more than 226 needed to pass a legislation), it lacks unity. As a result, apparently only 36% of government's legislative proposals were passed between the appointment of the parliament in December 2014 until the end of August 2015. Only 36%. Now, this is one of the worst statistics I have seen. For instance in Slovakia, when we were working on our reforms, this ratio was between 95% and 100%. In Ukraine, during the first eight months of the coalition, when it is absolutely necessary to do really big reforms, only 36% of government proposals were passed. Of course, the situation is difficult to judge, because many of MPs are saying that the reason why they did not vote is that they thought that the legislation is not good enough or not pro-reform enough. But it is the result that is important, and the result is really not good.

Speaking of the political parties — and this is quite interesting and also important for the future — the most disciplined and most pro-reform party is People's Front of Prime Minister Yatsenyuk. This party is usually voting for government proposals. The situation in Petro Poroshenko Bloc, the president's party, is much

rynkami, zwłaszcza z powodu jego niskiej jakości i konkurencyjności. Oczywiście taka sytuacja jest bardzo trudna i niekorzystna w perspektywie krótkoterminowej, ale daje również możliwość szybkiej restrukturyzacji i zmiany kierunku rozwoju gospodarki, a także przekierowania eksportu na inne rynki. Dokładnie to samo miało miejsce w Polsce i krajach bałtyckich w latach 1990., gdyż struktura ich gospodarek była bardzo podobna do ukraińskiej.

Przedsiębiorstwa państwowe

Inną kwestią, którą chciałbym poruszyć, jest sektor przedsiębiorstw państwowych. W Ukrainie jest wciąż wiele przedsiębiorstw państwowych: dokładna ich liczba wynosi 3350; w tym około 60% (czyli 1833) stanowią funkcjonujące przedsiębiorstwa, natomiast pozostałe nie działają, lecz pomimo to nadal formalnie rzecz biorąc istnieją. Sto największych przedsiębiorstw państwowych dysponuje 90% całego majątku wszystkich tych przedsiębiorstw. Obecnie jest to ogromne źródło korupcji, jak w każdym kraju postkomunistycznym. Ponadto przedsiębiorstwa te stwarzają duże ryzyko fiskalne: 740 spośród 1833 odnotowało w ubiegłym roku straty, które wynosiły 1% PKB. W ubiegłym roku, tj. w roku 2014, tylko 30 największych przedsiębiorstw państwowych wygenerowało straty w wysokości 4,5 mld dolarów, i otrzymało od rządu subsydia w wysokości 589 mln dolarów, co oznacza, że firmy te kosztowały finanse publiczne w sumie ponad 5 mld dolarów.

Nadciąga nowe — reformy i zagrożenia dla ich wprowadzenia

Było to bardzo krótkie podsumowanie sytuacji, a teraz omówię wyniki i postępy w procesie reform. Jak powiedziałem, największym osiągnięciem — które miało precedensowy charakter — były zmiany polityczne. Jest to oczywiste i opinie w tej sprawie są zgodne. Zmiany te są bezpośrednim wynikiem wydarzeń na Majdanie, wyborów prezydenckich w maju 2014 r. i wyborów parlamentarnych w październiku 2014 r. Obecnie 55% posłów w nowym parlamencie to osoby nowe w polityce, 45% było już natomiast wcześniej posłami (i możemy śmiało powiedzieć, że prawie wszyscy posłowie w starym parlamencie, wszyscy posłowie sprawujący mandaty w ciągu ostatnich 23 lat, byli skorumpowani i uzależnieni od oligarchów i ich interesów). W obecnym parlamencie była koalicja pięciu partii, w tej chwili partii koalicyjnych jest już cztery, gdyż radykalna partia pana Laszko opuściła koalicję.

worse, as it is relatively unpredictable and undisciplined. Then, we have Self Reliance, which is voting usually in favour of the reforms, but which is not disciplined either, and then there is one party that left the coalition, the radical party, which despite having a very populist rhetoric, usually voted for the government legislation. Then we have Fatherland, Batkivshchyna party of Mrs Tymoshenko, and this party, although is formally in the coalition, in reality is not only voting against almost everything, but acting as a de facto opposition party. This is very, very dangerous.

The biggest problem today, in my opinion, is the lack of leadership, ownership, and communication of reforms, and this is connected with the strong disunity in the government and government coalition, especially in the parliament. People's dissatisfaction is growing, and I think this is due to the lack of the above-mentioned leadership and progress in reform implementation.

I believe that this situation to a large extent stems from the hybrid system of the constitution. As you may know, Ukraine has a semi-presidential, semi-parliamentarian system, which means there is no single leader in the country. It was precisely this that created huge problems after the Orange Revolution. In fact, it was the main reason why all its efforts failed. Now, fortunately, the situation has improved and the president and the prime minister are not fighting with each other. However, it is still unclear where whose responsibilities lie, which continues to be a huge source of problems.

Now, what exactly do I mean when I talk about leadership, ownership, and communication of reforms? Well, being a leader means having a vision (and being convinced it is a right one) and courage to push for the necessary changes despite political risks and obstacles. Ownership means implementing reforms not because of the pressure from the outside — be it the IMF or the foreign markets — but because government's political leaders are convinced that reforms are necessary and inevitable for Ukrainian people to have a better life.

Communication means that leaders and reformers have to communicate with each other every day. They have to explain what they are doing and what people can expect from this; this is crucial because in a situation of an increasing hardship it is natural that people's dissatisfaction is growing. What people need to know is that those hardships are not the result of reforms, but the lack of thereof for the past 23 or 24 years. What they

Największym problemem jest to, że choć koalicja ma ogromną większość (nawet po odejściu pana Laszko ma 285 miejsc w parlamencie, co stanowi znacznie więcej niż 226 miejsc wymaganych do uchwalenia ustaw), brakuje jej jedności. Wskutek tego parlament uchwalił zaledwie 36% projektów legislacyjnych rządu od momentu powołania parlamentu w grudniu 2014 r. do końca sierpnia 2015 r. Zaledwie 36%. Jest to jedna z najgorszych statystyk, jakie widziałem. Na przykład w Słowacji, gdy pracowaliśmy nad naszymi reformami, wskaźnik ten wynosił od 95% do 100%. W Ukrainie w ciągu pierwszych ośmiu miesięcy funkcjonowania koalicji rządzącej, gdy absolutnie konieczne było przeprowadzenie poważnych reform, uchwalono zaledwie 36% projektów legislacyjnych rządu. Oczywiście trudno jest ocenić sytuację, ponieważ wielu posłów mówi, że nie głosują, gdyż ich zdaniem przepisy nie są wystarczająco dobre lub wystarczająco proreformatorskie. Ale liczy się wynik, a wynik nie jest dobry.

Mówiąc o partiach politycznych — jest to bardzo interesujące, a także ważne dla przyszłości — najbardziej zdyscyplinowaną i najbardziej proreformatorską partią jest Front Ludowy premiera Jaceniuka. Ta partia głosuje zwykle za uchwaleniem propozycji rządu. Znacznie gorsza sytuacja jest w Bloku Petro Poroszenko, partii prezydenta, która jest dość nieprzewidywalna i niezdiscyplinowana. Następnie mamy Samoobronę, która głosuje zwykle na rzecz reform, ale jest również niezdiscyplinowana, oraz jedną partię, która opuściła koalicję, partię radykalną, który mimo bardzo populistycznej retoryki najczęściej głosowała za projektami rządowymi. Następnie mamy partię Batkiwszczyna (Ojczyzna) pani Tymoszenko i ta partia, choć formalnie jest członkiem koalicji, w rzeczywistości nie tylko głosuje właściwie przeciwko wszystkiemu, ale działa w rzeczywistości jako partia opozycyjna. Jest to bardzo, bardzo niebezpieczne.

Moim zdaniem, największym problemem jest dzisiaj brak przywództwa, brak utożsamiania się z reformami i brak komunikacji w sprawach reform, a to wiąże się z silnym rozłaniem w rządzie i koalicji rządowej, zwłaszcza w parlamencie. Rośnie niezadowolenie społeczeństwa i moim zdaniem przyczynia się do tego brak wspomnianego przywództwa i postępów w realizacji reform.

W moim przekonaniu sytuacja ta wynika w dużej mierze z hybrydowego systemu konstytucji. Jak wiadomo, Ukraina ma system półprezydencki, półparlamentarny, co oznacza, że nie ma jednego przywódcy w kraju.

also need to know is that although — because of dozens of years of communism and its legacy — the transition recession is inevitable, once the reforms are actually implemented, this period of recession will be shorter, the results will be better and economy will grow more.

Let me illustrate this lack of communication using the example of the energy tariffs. As I said, the energy tariffs were raised significantly, from 12% of the market price to 50%. This step was undertaken after 1st April 2015, after the winter, which is natural. After this increase, I saw a very popular discussion on TV (Shuster live) on the topic. Only one person from the government came to the program, and it was Mr Kobolev — the CEO of Naftogaz, a state-owned gas company, who very rationally explained why such increase was necessary. However, during the same discussion Mrs Tymoshenko, a chairlady of the coalition party, was arguing against this decision. It was a very emotional debate on her part, and this lack of unity between the members of the coalition of course destroyed the message the government wanted to send and people's understanding of the necessity of this step, and — consequently — the public perception of and support for the government as well.

This example perfectly illustrates what I have just argued: a need for good communication. If people see only negative consequences of changes, if nobody is explaining to them what and why is happening, if only populists are effective in communicating their points of view, then one can hardly expect the resulting public perception to be favourable towards the reforms.

What has been achieved thus far?

Let me conclude by saying what has been done thus far in terms of economic reforms, because it is crucial that people know it — and because the above-mentioned lack of communication, many a time they do not. Let us look at the issue of corruption. Although significant changes in the official rules were implemented, they have not been enforced and in reality not much has changed. For example, there are new rules and new changes in the public procurement laws now, there has been some partial deregulation in place, and certain dead regulations were cancelled. One can observe some progress in following those new rules in the public administration, however only at the highest levels. The problem is that majority of the public administration still works like it used to. Another problem is that privatization process is

Dokładnie to spowodowało poważne problemy po porażkowej rewolucji. W rzeczywistości była to główna przyczyna wszystkich jej niepowodzeń. Teraz na szczęście sytuacja się poprawiła, a prezydent i premier nie zwalczają się wzajemnie. Jednak podział obowiązków jest nadal niejasny, co w dalszym ciągu stanowi ogromne źródło problemów.

Co dokładnie mam na myśli mówiąc o przywództwie, utożsamianiu się z reformami, i komunikacji w sprawie reform? No cóż, bycie liderem oznacza posiadanie wizji (i przekonanie, że jest ona właściwa) oraz odwagi w dążeniu do koniecznych zmian, pomimo przeszkód i ryzyka politycznego. Utożsamianie się z reformami oznacza przeprowadzanie reform nie z powodu presji z zewnątrz — ze strony MFW lub rynków zagranicznych — ale dlatego, że przywódcy polityczni w rządzie są przekonani, że reformy są konieczne i nieuniknione, aby zapewnić narodowi ukraińskiemu wyższy poziom życia.

Komunikacja oznacza, że przywódcy i reformatorzy muszą się wzajemnie komunikować każdego dnia. Muszą wyjaśniać, co robią i czego może oczekiwać społeczeństwo; jest to niezwykle ważne, ponieważ w sytuacji coraz większych trudności naturalne jest, że rośnie niezadowolenie społeczeństwa. Ludzie muszą wiedzieć, że trudności te nie są wynikiem reform, lecz ich braku w ciągu ostatnich 23 czy 24 lat. Muszą również wiedzieć, że chociaż — ze względu na dziesiątki lat komunizmu i jego spuściznę — recesja w okresie przejściowym jest nieunikniona, to po faktycznym zrealizowaniu reform okres recesji będzie krótszy, wyniki będą lepsze i gospodarka będzie rosła szybciej.

Chciałbym zilustrować ten brak komunikacji na przykładzie taryf energetycznych. Jak powiedziałem, taryfy energetyczne znacznie wzrosły, z 12% ceny rynkowej do 50%. Ten krok podjęto po 1 kwietnia 2015 r., po zimie, co jest naturalne. Po tej podwyżce obejrzałem dyskusję na ten temat w bardzo popularnej telewizji (Shuster Live). W programie wzięła udział tylko jedna osoba z rządu i był to pan Kobolev — prezes Naftohazu, państwowego przedsiębiorstwa gazowego, który bardzo racjonalnie wytłumaczył, dlaczego taki wzrost był konieczny. Jednak podczas tej samej dyskusji pani Tymoshenko, przewodnicząca partii koalicyjnej, przedstawiała argumenty przeciwko tej decyzji. Z jej strony była to bardzo emocjonalna debata, a brak jedności pomiędzy członkami koalicji oczywiście zniweczył przekaz rządu i zrozumienie przez społeczeństwo konieczności podjęcia

very slow mainly because there is insufficient political will to do it.

Uniformed services — police reform

The most successful reform until now — and one appreciated by the general public — is the police reform, which thus far has been implemented only in the biggest cities: Kyiv, Lvov, Odessa, and Kharkiv, but will be soon conducted in other cities as well. It was inspired by the Georgian police reform and is led by the Deputy Minister of Interior, who is a Georgian lady, and who was responsible for a similar reform in her home country a few years ago. The main idea behind it is the complete replacement of all police force; all policemen and policewomen were dismissed, and now new ones are being hired. Moreover, their salaries were increased and new, very strict rules allowing for control of the police force and fight against corruption were imposed. The police were also given new uniforms, so the change is really visible to the public, and results are really, really remarkable. According to one survey in Kyiv, 82% of Kyivians trust the new police. Before the reform, this number was close to 0; similar results were observed in Georgia after they implemented their police force reform.

Law enforcement reform

Alas, less successful was the judiciary system and law enforcement reform. Ukraine has about 19 000 prosecutors and 10 000 judges. It is safe to say that nearly all of them have been corrupted and sadly not much has changed in this regard thus far. Although Ukrainians are hiring 700 new prosecutors now, almost no one from the old guard has been dismissed. Despite having relatively strong vetting laws, only around 2 000 were convicted under it and made redundant. Many others were being tried in corrupted courts and managed to defend their cases; this is really a kind of a vicious circle. Of course, exchanging judges is not as simple as exchanging policemen, and so some more radical reforms are necessary in this regard.

Eastern Germany, for instance, when it was undergoing the system change, dismissed all of the judges. Subsequently, approximately one third of them was re-hired, albeit through a recruitment process. Another third of the new judges was recruited among young lawyers, who had not been employed by the state before, and yet another third came from Western Germany. Following this

tego kroku, a co za tym idzie — również publiczną percepcję i wsparcie dla rządu.

Przykład ten doskonale ilustruje to, o czym przed chwilą wspominałem: potrzebę dobrej komunikacji. Jeżeli społeczeństwo widzi tylko negatywne konsekwencje zmian i nikt nie wyjaśnia im, co i dlaczego się dzieje, jeżeli tylko populiści potrafią skutecznie komunikować swoje punkty widzenia, to trudno oczekiwać, aby publiczna percepcja była przychylna dla reform.

Co udało się dotychczas osiągnąć?

Chciałbym zakończyć stwierdzeniem, że ważne jest, aby ludzie wiedzieli, co zostało zrobione do tej pory w zakresie reform gospodarczych, a ze względu na wspomniany powyżej brak komunikacji w wielu przypadkach nie wiedzą. Przyjrzyjmy się problemowi korupcji. Pomimo wprowadzenia istotnych zmian w obowiązujących zasadach, nie zostały one wyegzekwowane i w rzeczywistości niewiele się zmieniło. Na przykład, uchwalono nowe zasady i nowe zmiany w prawie zamówień publicznych, nastąpiła częściowa deregulacja, a niektóre martwe przepisy zostały uchylone. Można zaobserwować pewne postępy - w wyniku tych nowych zasad - w pracy administracji publicznej, jednak tylko na jej najwyższych szczeblach. Problemem polega na tym, że większość administracji publicznej nadal działa tak jak kiedyś. Innym problemem jest to, że proces prywatyzacji jest bardzo powolny, głównie ze względu na niewystarczającą wolę polityczną jego przeprowadzenia.

Służby mundurowe — przykład policji

Dotychczas najbardziej udaną reformą — i docenianą przez ogół społeczeństwa — jest reforma policji, która na razie została co prawda wdrożona tylko w największych miastach: Kijowie, Lwowie, Odessie i Charkowie, ale wkrótce zostanie przeprowadzona również w innych miastach. Była ona inspirowana reformą policji gruzińskiej i kierowana przez wiceminister spraw wewnętrznych, która jest Gruzinką i była odpowiedzialna za podobne reformy w swoim kraju kilka lat temu. Główną ideą było całkowita wymiana wszystkich policjantów; wszyscy funkcjonariusze zostali zwolnieni, a na ich miejsce zatrudniani są nowi. Ponadto, podniesiono ich wynagrodzenie i wprowadzono nowe, bardzo surowe przepisy pozwalające na kontrolę policji i walkę z korupcją. Policjanci otrzymali również nowe mundury, więc zmiana jest bardzo widoczna dla społeczeństwa, a jej wyniki są naprawdę imponujące. Jak wynika z badania

example, Ukraine could for example at least change all the judges on the appeal courts, perhaps recruiting new ones from abroad or among retired judges, but then also hire as many completely new ones as possible.

Tax reform

As my last point, I would like to talk about tax reform results and difficulties that were encountered during the reform process. Currently, I am serving as an advisor to the Minister of Finance and also to the Minister of Economy of Ukraine, and I am part of the group formed by the Ministry of Finance to work on the new tax system. We had been working very intensively from March until quite recently in order to create a new tax scheme, and the result was a new tax proposal which was introduced and presented a few weeks ago, in August this year. We wanted the discussion on the new tax scheme to be as inclusive and broad as possible, and so we invited NGOs and all significant stakeholders from political parties, parliament, employers' associations and so on to take part in the talks.

The result is a new proposal, which I am convinced is very good, very neutral, and very simple. The idea is to have a flat 20% rate for almost all most important taxes. In the past, the personal income tax main rates were 15% and 20%, but there were also some other rates for special professions. Now we are proposing the above mentioned 20%, but also a certain level of tax-free income for everybody, i.e. an allowance for individuals earning the minimum wage. Back in the past, the corporate income tax had about 12 rates, and the main ones were 15%, 18%, and 20%; we are proposing 20% only, but with a certain tax-free levels for reinvested profit. The value added tax used to be 0%, 7%, and 20%; again, we are proposing one flat rate of 20%, this time with no exceptions. The biggest issue with the tax system were very high payroll taxes and social security taxes, which had as many as 90 different rates. The average rate was 41% paid by employer, and 3.6% paid by the employee. We are proposing 20% paid by employer, and 0% — literally zero — by the employee. All this means that everything would be taxed at 20% rate and there would be a significant reduction of the payroll taxes from 41% on average (plus the 3.6% paid by the employee) to 20%.

One additional thing I have not mentioned yet is the issue of very high redistribution. In 2013, the share of public expenditures in GDP was more than 50%. In successful transition countries, like the Baltic countries,

przeprowadzonego w Kijowie, 82% jego mieszkańców ma zaufanie do nowej policji. Przed reformą wskaźnik ten był bliski zera; podobne wyniki zaobserwowano w Gruzji po przeprowadzeniu tam reformy policji.

Wymiar sprawiedliwości

Niestety mniej udana była reforma systemu sądownictwa i organów ścigania. Na Ukrainie jest ok. 19 000 prokuratorów i 10 000 sędziów. Można powiedzieć, że prawie wszyscy z nich byli skorumpowani i niestety niewiele się w tej kwestii zmieniło. Ukraińcy zatrudniają obecnie 700 nowych prokuratorów, jednak prawie nikt ze starej gwardii nie został odwołany. Pomimo stosunkowo rygorystycznych przepisów lustracyjnych, zaledwie ok. 2 000 z nich zostało na ich podstawie skazanych i zwolnionych. Wielu innych sądzono w skorumpowanych sądach i zdołali się wybronić; jest to naprawdę swego rodzaju błędne koło. Oczywiście wymiana sędziów nie jest tak prosta, jak wymiana policjantów, a więc w tym zakresie niezbędne są bardziej radykalne reformy.

Na przykład Wschodnie Niemcy w trakcie zmiany systemu zwolniły wszystkich sędziów. Następnie około jedna trzecia z nich została ponownie zatrudniona, ale musieli przejść od nowa proces rekrutacji. Kolejna jedna trzecia nowych sędziów została zrekrutowana spośród młodych prawników, którzy nie byli wcześniej zatrudnieni przez organy państwa, pozostali pochodzili natomiast z Zachodnich Niemiec. Korzystając z tego przykładu Ukraina mogłaby na przykład wymienić przynajmniej wszystkich sędziów sądów odwoławczych, rekrutując nowych z zagranicy lub spośród sędziów w stanie spoczynku, ale również zatrudnić możliwe jak najwięcej zupełnie nowych.

Reforma podatkowa

W ostatnim punkcie chciałbym omówić wyniki reformy podatków i trudności, które wystąpiły podczas procesu reform. Pełnię obecnie funkcję doradcy Ministra Finansów oraz Ministra Gospodarki Ukrainy i jestem członkiem grupy utworzonej przez Ministerstwo Finansów do prac nad nowym systemem podatkowym. Pracowaliśmy bardzo intensywnie od marca w celu stworzenia nowego systemu podatkowego, a wynikiem tych prac była propozycja nowego systemu podatkowego, który został wprowadzony i zaprezentowany kilka tygodni temu, w sierpniu tego roku (2015 — przyp. red.). Chcieliśmy umożliwić jak najbardziej otwartą i szeroką dyskusję na temat planowanego systemu, a zatem zaprosiliśmy do rozmów

and even Bulgaria, this number is about 35%. Slovakia has now a ratio of about 39%, but when we were implementing the reforms, we reduced this number to approx. 35%. This means that it is necessary to reduce Ukrainian public expenditures as a share of GDP. Because if you attempted to reduce rates more radically, you would have a fiscal catastrophe, your public finances would be unsustainable.

The Ministry of Finance prepared the new tax system based on simplicity, neutrality, efficiency, justice and solidarity. Current 97 rates for personal income tax, corporate income tax, value added tax and payroll tax will be replaced by one and only 20% for all of these taxes. Overall tax burden will be reduced by UAH 30 billion and the Ministry is also proposing measures to cover this gap. The problem is that the IMF argues that this tax reform proposal is too risky and asking for a fiscally positive tax reform.

I have to say here that the IMF does not have a very good record and reputation of supporting tax reforms. I know this also from my personal experience, not only from Slovakia. The most successful tax reforms were conducted in Estonia, Slovakia, and Georgia. In all these countries the IMF at the time of preparation of the reforms did not support them and claimed they were too risky and we should not go ahead with them. We did it anyway, and it worked. As can be seen, then, the push for a fiscally positive tax reform is not always a good approach and I am deeply convinced of that based on my practical experiences. That said, almost nobody in Ukraine is satisfied with this Ministry of Finance's proposal, because almost everybody is pushing for much, much bigger cuts in the rates.

For instance, NGOs have prepared their common proposal, which is similar to the one submitted by the Minister of Finance, except they want to cancel the payroll tax altogether — go from 41% to 0%. Then there is an alternative proposal from Ms. Yuzhanina, who is a chairlady of the tax committee in the Parliament and a nominee of the President Petro Poroshenko's Bloc, and she is also proposing a much lower rate for the personal income tax, and especially for the corporate income tax. This is problematic, because the fiscal gap for these proposals is approximately 130-150 billion hryvnias, which is unsustainable. It is impossible to reduce tax rates like this without first reducing public expenditure on GDP. Then we also have employers' associations, which are

organizacje pozarządowe oraz wszystkie zainteresowane osoby z partii politycznych, parlamentu, organizacji pracodawców, itp.

Wynikiem tych rozmów była nowa propozycja, która jest moim zdaniem bardzo dobra, bardzo neutralna i bardzo prosta. Chodzi o wprowadzenie jednolitej 20% stawki dla prawie wszystkich najważniejszych podatków. W przeszłości stawki podatku dochodowego od osób fizycznych wynosiły 15% i 20%, ale obowiązywały też inne stawki dla niektórych zawodów. Teraz proponujemy te wspomniane już 20%, ale również określony poziom dochodu wolny od podatku dla każdego, tj. kwotę do odliczenia dla osób otrzymujących płacę minimalną. Dawniej obowiązywało ok. 12 stawek podatku dochodowego od osób prawnych, a najważniejsze z nich wynosiły 15%, 18% i 20%; my proponujemy tylko 20%, ale z pewnymi poziomami zwolnienia z podatku w przypadku reinwestycji zysków. Podatek od wartości dodanej wynosił dawniej 0%, 7% i 20%; w tym przypadku proponujemy również jedną stawkę liniową w wysokości 20%, tym razem bez wyjątków. Największym problemem związanym z systemem podatkowym były bardzo wysokie podatki od wynagrodzeń i podatki na ubezpieczenie społeczne, które miały aż 90 różnych stawek. Średnia stawka płacona przez pracodawcę wynosiła 41%, a ta płacona przez pracownika wynosiła 3,6%. Proponujemy stawkę 20% płaconą przez pracodawcę oraz 0% — dosłownie zero — płaconą przez pracownika. Oznacza to, że wszystko byłoby opodatkowane według stawki 20% i nastąpiłoby znaczące obniżenie podatków od wynagrodzeń z 41% przeciętnie (plus 3,6% płacone przez pracownika) do 20%.

Nie wspominałem jeszcze o jednej dodatkowej sprawie, jaką jest kwestia bardzo wysokiej redystrybucji. W 2013 r. udział wydatków publicznych w PKB wyniósł ponad 50%. W krajach, w których przeprowadzono udaną transformację, takich jak kraje bałtyckie, a nawet Bułgaria, odsetek ten wynosi około 35%. W Słowacji wskaźnik ten wynosi obecnie 39%, ale w trakcie przeprowadzania reform obniżyliśmy go do ok. 35%. Oznacza to, że konieczne jest zmniejszenie udziału wydatków publicznych w PKB w Ukrainie. W przypadku bardziej radykalnego obniżenia stawek (podatkowych — przyp. red.) nastąpi katastrofa fiskalna i brak równowagi finansów publicznych.

Ministerstwo Finansów przygotowało nowy system podatkowy oparty na zasadach prostoty, neutralności,

of course pushing for much, much lower rates, which is obviously very dangerous, because the macroeconomic and currency stabilization and fiscal consolidation are very fragile. The above mentioned proposals are simply acts of irresponsible populism. If any proposal of this kind is passed, the chances are that what has already been achieved in those fields will be completely lost.

Another problem connected with the tax reform is that under the current tax system Ukraine has a so-called single tax that was originally proposed for small businesses. In many countries, really small businesses pay a special, simplified, lower tax rate. In Ukraine, however, this works somehow differently. Within the old tax scheme employees paid 15% personal income tax, plus 41% on average of payroll income tax, plus another 3.6% on payroll tax paid by employee; altogether around 60%. Those who fall under the simplified taxation scheme used to pay 4%. 4% in total, versus 60%.

The problem is that the current single taxation is not for babushkas in the bazaars, but for the so-called small businesses with up to 20 million hryvnyas of income per year, 20 million hryvnyas equal 800,000 euros, which is almost 67,000 euros per month, which means that almost everybody is operating under this. All professionals, such as IT specialists, doctors, lawyers, and even employees in big companies are using this reduced scheme, simply because the tax burden is much, much lower. Consequently, there is a huge pressure from the society not to make any changes in this scheme.

What the Ministry is proposing is really generous, because all of the small entrepreneurs who earn up to 300,000 hryvnyas per year, that is about 12,000 euros per year and 1,000 euros per month, will pay simplified, low taxes. It was a really generous proposal on the part of the Ministry of Finance, and yet it got rejected. All the alternative proposals are pushing for not making any changes in the current tax system, and this is simply unsustainable. Politically, the problem is that there is no sufficient unity inside the coalition and even the coalition parties are pushing for those lower rates and keeping this single simplified taxation, which is destroying public finance. At present, even those companies who want to pay normal taxes are pushed, because then they are not competitive anymore if all others pay only 4% and they have to pay 60%. Employers push their employees to change their status and become formal contractors, which allows them to pay 4%

skuteczności, sprawiedliwości i solidarności. Obecnych 97 stawek podatku dochodowego od osób fizycznych, podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od wartości dodanej oraz podatku od wynagrodzeń zostanie zastąpionych jedną 20% stawką dla wszystkich tych podatków. Całkowite obciążenie podatkowe zostanie zmniejszone o 30 mld hrywien, a ministerstwo proponuje również środki na pokrycie tej różnicy. Problemem polega na tym, że MFW twierdzi, że ta propozycja reformy podatkowej jest zbyt ryzykowna i wymaga dodatkowej pod względem fiskalnym (czyli przynoszącej nadwyżkę dochodów budżetowych — przyp. red.) reformy podatkowej.

Muszę przyznać, że MFW nie ma bardzo dobrych wyników i reputacji we wspieraniu reform podatkowych. Wiem o tym również z mojego osobistego doświadczenia, nie tylko ze Słowacji. Najbardziej udane reformy podatkowe zostały przeprowadzone w Estonii, Słowacji i Gruzji. W czasie, gdy przygotowywaliśmy reformy we wszystkich tych krajach, MFW nie wspierał ich i twierdził, że są zbyt ryzykowne i nie należy ich kontynuować. Zrobiliśmy to jednak i okazało się, że działają. Jak widać, nacisk na reformę podatkową dodatnią pod względem fiskalnym nie zawsze jest dobrym podejściem i jestem o tym głęboko przekonany na podstawie moich praktycznych doświadczeń. To powiedziawszy chciałbym stwierdzić, że prawie nikt w Ukrainie nie jest zadowolony z projektu Ministerstwa Finansów, ponieważ prawie każdy naciska na dużo, dużo większe cięcia stawek.

Na przykład organizacje pozarządowe przygotowały wspólny projekt, który jest podobny do przedłożonego przez Ministra Finansów, z wyjątkiem tego, że chcą całkowicie zrezygnować z podatku od wynagrodzeń — zejść z 41% do 0%. Oprócz tego alternatywną propozycję przedłożyła pani Jushanina, która jest przewodniczącą komisji ds. podatków w parlamencie i osobą wyznaczoną przez Blok prezydenta Petro Poroszenko. Proponuje ona również znacznie niższe stawki podatku od osób fizycznych, a szczególnie - podatku dochodowego od osób prawnych. Jest to problematyczne, ponieważ luka fiskalna wynikająca z tych propozycji wynosi około 130-150 mld hrywien, co jest niemożliwe do utrzymania. Nie da się zmniejszyć w ten sposób stawek podatku bez uprzedniego obniżenia udziału wydatków publicznych w PKB. Następnie mamy także organizacje pracodawców, które oczywiście domagają się dużo, dużo niższych stawek podatkowych, co jest bardzo niebezpieczne, gdyż

single tax instead of 60% (personal income tax plus payroll tax).

Conclusions

I will conclude by saying that if we are talking about progress, we have to take the possible outcomes of the proposed reforms into account. On the one hand, I have to say that during those eighteen months since Maidan much, much more was done than during previous 23 years. No one can deny it. On the other hand, though, in comparison with what needs to be done and what could have been done already, what has in fact been done thus far is not sufficient.

The most pressing issue that I see right now is the growing populism, also in connection with the dissatisfaction of the population, and lack of unity in the coalition. Moreover, we struggle with the insufficient leadership, ownership, and communication of reforms. In this regard, serious changes will have to be made. Ukraine's potential for making progress in the reform implementation is still huge, though, and I do think it can still be a success story.

stabilizacja makroekonomiczna i stabilizacja waluty oraz konsolidacja fiskalna są bardzo kruche. Powyższe propozycje są po prostu aktami nieodpowiedzialnego populizmu. Jeżeli zostanie uchwalona jakakolwiek tego rodzaju propozycja, jest prawdopodobne, że dotychczasowe osiągnięcia w tych dziedzinach zostaną zaprzepaszczone.

Kolejnym problemem związanym z reformą podatkową jest to, że w obecnym systemie podatkowym Ukraina ma tzw. pojedynczy podatek, który został pierwotnie zaproponowany dla małych firm. W wielu krajach bardzo małe firmy płacą specjalne, uproszczone, niższe stawki podatku. W Ukrainie działa to jednak inaczej. W starym systemie podatkowym pracownicy płacili 15% podatku od osób fizycznych, do tego dochodziło średnio 41% podatku dochodowego od wynagrodzeń, plus kolejne 3,6% podatku od wynagrodzeń płaconego przez pracownika; w sumie około 60%. Osoby, które kwalifikują się do uproszczonego systemu opodatkowania płaciły 4%. W sumie 4% w porównaniu z 60% (dla zwykłych podatników — przyp. red.).

Problem polega na tym, że obecny pojedynczy podatek nie dotyczy babć handlujących na bazarach, ale tzw. małych firm z maksymalnymi przychodami do 20 mln hrywien rocznie, przy czym 20 mln hrywien to 800 000 euro, czyli prawie 67 000 euro miesięcznie, co oznacza, że prawie wszyscy podpadają pod system pojedynczego podatku. Wszyscy specjaliści, np. informatycy, lekarze, prawnicy, a nawet pracownicy w dużych firmach stosują ten schemat obniżonego opodatkowania, gdyż obciążenie podatkowe jest w nim znacznie niższe. W związku z tym istnieje ogromna presja ze strony społeczeństwa, aby nie dokonywać żadnych zmian w tym schemacie.

Propozycja ministerstwa jest bardzo hojna, gdyż wszyscy mali przedsiębiorcy, którzy zarabiają do 300 000 hrywien rocznie, czyli około 12 000 euro rocznie i 1 000 euro miesięcznie, będą płacić uproszczone, niskie podatki.

To była naprawdę hojna propozycja ze strony Ministerstwa Finansów, a pomimo to została odrzucona. Wszystkie alternatywne propozycje kładą nacisk na niewprowadzanie żadnych zmian w obecnym systemie podatkowym, a to jest po prostu niemożliwe do utrzymania. W aspekcie politycznym problem polega na tym, że nie ma wystarczającej jedności wewnątrz koalicji i nawet partie koalicyjne naciskają na niższe stawki i utrzymanie uproszczonego schematu opodatkowania, który dewastuje finanse publiczne. Obecnie nawet te firmy, które chcą płacić normalne podatki są wypychane z rynku, gdyż

nie są już konkurencyjne, skoro wszyscy inni płacą tylko 4%, a one muszą płacić 60%. Pracodawcy naciskają na swoich pracowników, aby zmienili swój status z pracownika na przedsiębiorcę podpisującego kontrakt z swoim dawnym pracodawcą, co pozwala im płacić 4% podatku zamiast 60% (podatek dochodowy od osób fizycznych oraz podatek od wynagrodzeń).

Podsumowanie

Zakończę stwierdzeniem, że jeśli mówimy o rozwoju, to musimy wziąć pod uwagę możliwe skutki proponowanych reform. Z jednej strony, muszę powiedzieć, że w ciągu tego okresu półtora roku od Majdanu zrobiono znacznie więcej niż w ciągu poprzednich 23 lat. Nikt nie może temu zaprzeczyć. Jednak z drugiej strony, w porównaniu z tym, co należy i co można już było zrobić, to co faktycznie zrobiono do tej pory nie jest wystarczające.

Najbardziej palącym problemem, jaki widzę w tej chwili, jest rosnący populizm, również w związku z niezadowolaniem społeczeństwa, oraz brak jedności w koalicji. Ponadto mamy do czynienia z niewystarczającym przywództwem, utożsamianiem się z reformami i komunikacją reform. W tym zakresie niezbędne są poważne zmiany. Ukraina posiada nadal ogromne możliwości osiągnięcia postępów w realizacji reform i myślę, że może jeszcze osiągnąć sukces.

The list of previous PBR–CASE / BRE Bank–CASE and mBank–CASE Seminar Proceedings

Lista Zeszytów PBR–CASE / BRE Bank–CASE i mBank–CASE

Previous editions are available at <http://www.case-research.eu/en/publications/list?series=48>

Poprzednie edycje dostępne pod adresem <http://www.case-research.eu/pl/publications/list?series=48>

1. Absorpcja kredytów i pomocy zagranicznej w Polsce w latach 1989–1992
2. Absorpcja zagranicznych kredytów inwestycyjnych w Polsce z perspektywy pożyczkodawców i pożyczkobiorców
3. Rozliczenia dewizowe z Rosją i innymi republikami b. ZSRR. Stan obecny i perspektywy
4. Rynkowe mechanizmy racjonalizacji użytkowania energii
5. Restrukturyzacja finansowa polskich przedsiębiorstw i banków
6. Sposoby finansowania inwestycji w telekomunikacji
7. Informacje o bankach. Możliwości zastosowania ratingu
8. Gospodarka Polski w latach 1990–92. Pomiary a rzeczywistość
9. Restrukturyzacja finansowa przedsiębiorstw i banków
10. Wycena ryzyka finansowego
11. Majątek trwały jako zabezpieczenie kredytowe
12. Polska droga restrukturyzacji złych kredytów
13. Prywatyzacja sektora bankowego w Polsce — stan obecny i perspektywy
14. Etyka biznesu
15. Perspektywy bankowości inwestycyjnej w Polsce
16. Restrukturyzacja finansowa przedsiębiorstw i portfeli trudnych kredytów banków komercyjnych (podsumowanie skutków ustawy o restrukturyzacji)
17. Fundusze inwestycyjne jako instrument kreowania rynku finansowego w Polsce
18. Dług publiczny
19. Papiery wartościowe i derywaty. Procesy sekurytyzacji
20. Obrót wierzytelnościami
21. Rynek finansowy i kapitałowy w Polsce a regulacje Unii Europejskiej
22. Nadzór właścicielski i nadzór bankowy
23. Sanacja banków
24. Banki zagraniczne w Polsce a konkurencja w sektorze finansowym
25. Finansowanie projektów ekologicznych

26. Instrumenty dłużne na polskim rynku
27. Obligacje gmin
28. Sposoby zabezpieczania się przed ryzykiem niewypłacalności kontrahentów. Wydanie specjalne: Jak dokończyć prywatyzację banków w Polsce
29. Jak rozwiązać problem finansowania budownictwa mieszkaniowego
30. Scenariusze rozwoju sektora bankowego w Polsce
31. Mieszkalnictwo jako problem lokalny
32. Doświadczenia w restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstw w krajach Europy Środkowej
33. (nie ukazała się / was not published)
34. Rynek inwestycji energooszczędnych
35. Globalizacja rynków finansowych
36. Kryzysy na rynkach finansowych — skutki dla gospodarki polskiej
37. Przygotowanie polskiego systemu bankowego do liberalizacji rynków kapitałowych
38. Docelowy model bankowości spółdzielczej
39. Czy komercyjna instytucja finansowa może skutecznie realizować politykę gospodarczą państwa?
40. Perspektywy gospodarki światowej i polskiej po kryzysie rosyjskim
41. Jaka reforma podatkowa jest potrzebna dla szybkiego wzrostu gospodarczego?
42. Fundusze inwestycyjne na polskim rynku — znaczenie i tendencje rozwoju
43. Strategia walki z korupcją — teoria i praktyka
44. Kiedy koniec złotego?
45. Fuzje i przejęcia bankowe
46. Budżet 2000
47. Perspektywy gospodarki rosyjskiej po kryzysie i wyborach
48. Znaczenie kapitału zagranicznego dla polskiej gospodarki
49. Pierwszy rok sfery euro — doświadczenia i perspektywy
50. Finansowanie dużych przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu dla polskiej gospodarki
51. Finansowanie budownictwa mieszkaniowego
52. Rozwój i restrukturyzacja sektora bankowego w Polsce — doświadczenia 11 lat
53. Dlaczego Niemcy boją się rozszerzenia strefy euro?
54. Doświadczenia i perspektywy rozwoju sektora finansowego w Europie Środkowo-Wschodniej
55. Portugalskie doświadczenia w restrukturyzacji i prywatyzacji banków
56. Czy warto liczyć inflację bazową?
57. Nowy system emerytalny w Polsce — wpływ na krótko- i długoterminowe perspektywy gospodarki i rynków finansowych

58. Wpływ światowej recesji na polską gospodarkę
59. Strategia bezpośrednich celów inflacyjnych w Ameryce Łacińskiej
59. (a) Reformy gospodarcze w Ameryce Łacińskiej
60. (nie ukazała się / was not published)
61. Stan sektora bankowego w gospodarkach wschodzących — znaczenie prywatyzacji
62. Rola inwestycji zagranicznych w gospodarce
63. Rola sektora nieruchomości w wydajnej realokacji zasobów przestrzennych
64. Przyszłość warszawskiej Giełdy Papierów Wartościowych
65. Stan finansów publicznych w Polsce — konieczność reformy
66. Polska w Unii Europejskiej. Jaki wzrost gospodarczy?
67. Wpływ sytuacji gospodarczej Niemiec na polską gospodarkę
68. Konkurencyjność reform podatkowych — Polska na tle innych krajów
69. Konsekwencje przystąpienia Chin do WTO dla krajów sąsiednich
70. Koszty spowolnienia prywatyzacji w Polsce
71. Polski sektor bankowy po wejściu Polski do Unii Europejskiej
72. Reforma procesu stanowienia prawa
73. Elastyczny rynek pracy w Polsce. Jak sprostać temu wyzwaniu?
74. Problem inwestycji zagranicznych w funduszu emerytalnym
75. Funkcjonowanie Unii Gospodarczej i Walutowej
76. Konkurencyjność sektora bankowego po wejściu Polski do Unii Europejskiej
77. Zmiany w systemie polityki monetarnej na drodze do euro
78. Elastyczność krajowego sektora bankowego w finansowaniu MSP
79. Czy sektor bankowy w Polsce jest innowacyjny?
80. Integracja europejskiego rynku finansowego — Zmiana roli banków krajowych
81. Absorpcja funduszy strukturalnych
82. Sekurytyzacja aktywów bankowych
83. Jakie reformy są potrzebne Polsce?
84. Obligacje komunalne w Polsce
85. Perspektywy wejścia Polski do strefy euro
86. Ryzyko inwestycyjne Polski
87. Elastyczność i sprawność rynku pracy
88. Bułgaria i Rumunia w Unii Europejskiej – Szansa czy konkurencja dla Polski?
89. Przedsiębiorstwa sektora prywatnego i publicznego w Polsce (1999–2005)

90. SEPA — bankowa rewolucja
91. Energetyka — polityka — ekonomia
92. Ryzyko rynku nieruchomości
93. Wyzwania dla wzrostu gospodarczego Chin
94. Reforma finansów publicznych w Polsce
95. Inflacja — czy mamy nowy problem?
96. Zaburzenia na światowych rynkach a sektor finansowy w Polsce
97. Stan finansów ochrony zdrowia
98. NUK — Nowa Umowa Kapitałowa
99. Rozwój bankowości transgranicznej a konkurencyjność sektora bankowego w Polsce
100. Kryzys finansowy i przyszłość systemu finansowego
101. Działalność antykryzysowa banków centralnych
102. Jak z powodzeniem wejść do strefy euro
103. Integracja rynku finansowego po pięciu latach członkostwa Polski w Unii Europejskiej
104. Nowe wyzwania w zarządzaniu bankami w czasie kryzysu
105. Credit crunch w Polsce?
106. System emerytalny. Finanse publiczne. Długookresowe cele społeczne
107. Finanse publiczne w krajach UE. Jak posprzątać po kryzysie (cz. 1)
108. Finanse publiczne w krajach UE. Jak posprzątać po kryzysie (cz. 2)
109. Kryzys finansowy — Zmiany w regulacji i nadzorze nad bankami
110. Kryzys fiskalny w Europie — Strategie wyjścia
111. Banki centralne w zarządzaniu kryzysem finansowym — Strategie wyjścia
112. Gospodarka niskoemisyjna — czy potrzebny jest Plan Marshalla?
113. Reformy emerytalne w Polsce i na świecie widziane z Paryża
114. Dostosowanie fiskalne w Polsce w świetle konstytucyjnych i ustawowych progów ostrożnościowych
115. Strefa euro — kryzys i drogi wyjścia
116. Zróżnicowanie polityki fiskalnej w trakcie kryzysu lat 2007–2009 i po kryzysie
117. Perspektywy polskiej gospodarki w latach 2012–2013
118. Problemy fiskalne w czasach malejącego popytu i obaw o wysokość długu publicznego
119. Kondycja banków w Europie i Polsce. Czy problemy finansowe inwestorów strategicznych wpłyną na zaostrzenie polityki kredytowej w spółkach-córkach w Polsce
120. Zmiany regulacji a rozwój sektora bankowego
121. Scenariusze energetyczne dla Polski

122. Dlaczego nie wolno dopuścić do rozpadu strefy euro
123. Unia bankowa — skutki dla UE, strefy euro i dla Polski
124. Procedura restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji banku— doświadczenia światowe, rozwiązania dla UE i dla Polski
125. Ład korporacyjny w bankach po kryzysie
126. Sektor bankowy w Europie. Co zmienił kryzys?
127. Austerity Revisited, czyli ponownie o zacieśnieniu fiskalnym
128. Polityczne korzenie kryzysów bankowych i ograniczonej akcji kredytowej
129. Długofalowe skutki polityki niskich stóp i poluzowania polityki pieniężnej
130. Kryzysy finansowe w ujęciu historycznym i co z nich dla nas wynika / Lessons learned for monetary policy from the recent crisis
131. Skutki niekonwencjonalnej polityki pieniężnej: czego banki centralne nie uwzględniają w swoich modelach? / The effects of unconventional monetary policy: what do central banks not include in their models?
132. Czy w Europie jest za dużo banków? / Is Europe Overbanked?
133. Polska transformacja ustrojowa w perspektywie porównawczej / The Polish Transition in a Comparative Perspective
134. Jak kształtowała się konkurencja w sektorze bankowym w Polsce i w Europie przed kryzysem i w okresie kryzysu / Competition in the Polish and European Banking Sectors Prior to and During the Crisis
135. Ćwierć wieku ukraińskich reform: za mało, za późno i zbyt wolno / A quarter century of economic reforms in Ukraine: too late, too slow, too little
136. Korporacyjny rynek papierów dłużnych w Polsce: aktualny stan, problemy, perspektywy rozwoju / Corporate debt securities market in Poland: state of art, problems, and prospects for development
137. Unia bankowa — gdzie jesteśmy? / The Banking Union: State of Art
138. Bezpośrednie i pośrednie obciążenia polskich banków AD 2015. Próba inwentaryzacji i pomiaru niektórych z nich / An assessment of direct and indirect liabilities of Polish banks AD 2015
139. Quo vadis, Ukraine? Is there a chance for success? / Quo vadis, Ukraino? Czy istnieje szansa na sukces?